

# Суспільно-політична індиферентність граматичного підходу Л. Вітгенштайна

*Назар Матьовка*  
*Національний університет «Києво-Могилянська академія»*

Чи може взагалі з філософії випливати якесь корисне знання, здатне допомогти подолати суспільні та історичні виклики? Або інакше: чи здатна філософія як така надати які-небудь рецепти «покращення» (що б це не означало) суспільного стану? Коротка відповідь на ці запитання залежить від обсягу поняття «філософія», себто від того, що ми готові назвати філософією. Водночас останнє диктується наразі поділом на так звану континентальну та аналітичну традиції. На відміну від першої, представники другої традиції явно не прагнули використовувати свою філософію для формулювання масштабних історико-філософських вчень, які могли б стати основою для ідеологій, оскільки орієнтиром цього руху була строга наукова аргументація, тоді як подібні історико-філософські системи часто ґрунтуються на чомусь радше схожому на одкровення.

До лінгвістичного повороту і значною мірою після нього філософський погляд на предмет дослідження зазвичай мав претензію щонайменше на наближення до об'єктивності: він був «зовнішнім» щодо проблем та мови, якою вони сформульовані, і це мусило гарантувати можливість отримання нових знань про предмет такого дослідження, подібно до того, як природничі науки продукують знання відкриттями раніше незнаного. Якщо застосувати такий підхід до історії, то можна отримати «об'єктивну» картину її розгортання, відкрити певні її «закони», і, відповідно, передбачити її майбутній розвиток. У такий спосіб деякі філософські системи XIX–XX ст. легітимізували себе як інструмент політичного проорокування.

Натомість для аналітичної філософії, з методологічних причин, суспільно-політична проблематика довгий час залишалася периферійною, а можливість продукування корисного знання для суспільного вжитку — щонайменше дуже обмеженою. Зокрема, пізня філософія Л. Вітгенштайна ефективно усуває саму можливість вироблення такого знання: «Якби хтось висунув тези у філософії, то ніколи не було б можливості із ними дискутувати, оскільки всі погодилися б із ними» (Wittgenstein, 2009, § 128). Філософських тез не існує тому, що не існує власне філософського знання, а є лише філософські методи, підходи, які мають на меті не розв'язання проблем, а прояснення їхньої структури. «Розв'язання» тут є радше психологічним моментом «надання філософії спокою», який досягається при вдалому проясненні (Wittgenstein, 2009, § 133). Відповідно, завдання філософії лише граматичне: викласти правила вжитку так, щоб повернути мову філософа до її буденного використання, себто такого, «з яким усі погодяться» (Wittgenstein, 2004, § 72; 2009, § 90).

Попри таке радикальне звуження завдання філософії, деякі дослідники, з огляду на апеляцію Л. Вітгенштайна до практики та звичаю, говорять про консервативний ухил його філософії (Nyíri, 1982, pp. 61–63; Gellner, 1985, pp. 172–173). З іншого боку, у зверненні до відповідальності людини за сенс мовних виразів можна вбачати соціально-критичну спрямованість (Crary, 2000, p. 141). Утім, такі спроби розгляду доробку Л. Вітгенштайна є радше намаганням записати його в ту чи іншу політичну команду, й не здатні змінити ані граматичний підсумок його філософії, ані те скромне місце в інтелектуальному житті, яке їй після цього відводиться. У цьому полягає виклик для філософії, адже в світі, де наука мусить демонструвати користь для розвитку тих чи інших суспільних інституцій, філософія, витлумачена в такому річищі, не здатна запропонувати жодних рецептів подолання реальних суспільних (а не філософських) проблем.

### Бібліографія

Crary, A. (2000). Wittgenstein's philosophy in relation to political thought. In A. Crary, & R. Read (Eds.), *The new Wittgenstein* (pp. 118–145). Routledge.

Gellner, E. (1985). Concepts and community. In E. Gellner, *Relativism and Social Sciences* (pp. 167–186). Cambridge University Press.

Nyíri, K. (1982). Wittgenstein's later work in relation to conservatism. In B. McGuinness (Ed.), *Wittgenstein and his times* (pp. 44–68). The University of Chicago Press.

Wittgenstein, L. (2004). *Philosophical grammar* (R. Rhees, Ed., & A. Kenny, Trans.) Blackwell.

Wittgenstein, L. (2009). *Philosophical investigations* (4th ed., P. Hacker, J. Schulte, Eds., G. E. Anscombe, P. Hacker, & J. Schulte, Trans.) Wiley-Blackwell.

## Щастя як нормативно-етична категорії

*Михайло Дигун*

*Національний університет «Києво-Могилянська академія»*

Розуміння щастя як нормативно-етичної категорії зазнавало трансформації протягом усієї історії західної етики. Античну концепцію щастя як цілі (τέλος) визначено в Арістотеля (2002, р. 39) як результат добродісного життя. Об'єктивна онтологія блага є характерною рисою античного підходу, на противагу модерному «психологічному повороту» в етиці.